

LIETUVOS SVEIKATOS MOKSLŲ UNIVERSITETAS

PATVIRTINTA
Kauno medicinos universiteto
Senato
2007 m. gruodžio 21 d.
Nutarimu Nr. 27-08-01-02

ATNAUJINTA
2013 m. gruodžio 20 d.

SOCIALINĖS FARMACIJOS

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO PROGRAMA

Dalyko programos koordinatorius:

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedra, doc. dr. Raimondas Radžiūnas
padalinio pavadinimas, vadovo pareigos, pedagoginis vardas, mokslo laipsnis, vardas, pavardė parašas

Padaliniai, dalyvaujantys dalyko programoje:

1. Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedra, prof. dr. Jurga Bernatoniene
padalinio pavadinimas, vadovo pedagoginis vardas, mokslo laipsnis, vardas, pavardė parašas

Kaunas, 2013

Dalyko programos duomenys

Mokslų sritis	Medicinos ir sveikatos mokslai
Mokslo kryptis (kodas)	Farmacija – M 003
Dalyko pavadinimas	Socialinė farmacija
Programos apimtis	160 val. (6 ECTS kreditai)
Paskaitos	40 val.
Seminarai	40 val.
Savarankiškas darbas	80 val.

Dalyko programos rengimo grupė

Eil. Nr.	Pedagoginis vardas, vardas, pavardė	Pareigos	Telefonas (darbo)	Elektroninio pašto adresas
1	Doc. Raimondas Radžiūnas	docentas	387927	raimondas.radziunas@lsmuni.lt
2	Doc. Vilma Gudienė	docentas	387927	vilma.gudiene@lsmuni.lt
3	Doc. Algirdas Baranauskas	docentas	387927	baranauskas@med.kmu.lt
4	Dr. Vaidas Skyrius	lektorius	387927	vaidas.skyrius@med.kmu.lt
5	Dr. Jonas Grincevičius	docentas	387927	jonas.grincevicius@lsmuni.lt

Dalyko programos aprašas:

1. Dalyko programos poreikis

Pastaraisiais metais farmacijos sektoriuje dirbantys specialistai tampa vis svarbesne sveikatinimo veiklos dalimi. Vis daugiau dėmesio yra skiriama paciento sveikatinimo skatinimui, ligų prevencijai, farmacinės paslaugai, jos kokybės gerinimui, farmacinės rūpybos elementų integracijai į visuomenės vaistinės praktiką. Ryškėja poreikis farmacijos specialistų, galinčių suprasti ir aktyviai dalyvauti sveikatinimo sistemos veikloje. Labai svarbus farmacijos specialisto darbo aspektas – užtikrinti saugų ir tinkamą vaistinių preparatų vartojimą. Daug dėmesio pastaruoju metu skiriama identifikuoti ir suprasti paciento saugumo problemas. Visuomenės vaistininkas, kaip ir kiti sveikatos sistemos specialistai, nėra apsaugoti nuo klaidų. Klaidų išvengimas vaistininko veikloje yra labai svarbus faktorius, nes visuomenės vaistininkas artimai bendrauja su pacientais ir su visuomene bendrai, todėl visame vaisto kelyje iki paciento yra svarbu sudaryti vaistininko teikiamų paslaugų sistemą, sudarančią galimybę klaidų prevencijai, nustatymui ir veiklos koregavimui. Be to visuomenės vaistininkas dažnai yra pirmasis „paciento žingsnis“ į sveikatos sistemos profesionalų komandą.

Per paskutinįjį dešimtmetį pasaulinėje farmacijos praktikoje atsirado nemažai duomenų ir sprendimų, kuriuos atliko politikai, sveikatos profesionalai, pacientų organizacijos ir daugybė tarpininkų. Šie sprendimai sudaro galimybę suprasti ir vystyti pacientų saugumo procesus visoje paslaugų grandinėje. Socialinės farmacijos programa leis susipažinti ir išanalizuoti naujausias farmacijos mokslo ir praktikos tendencijas, kurios leis nustatyti, stebėti, tikrinti ir tobulinti visus procesus, susijusius su saugiu vaistinių preparatų vartojimu.

Socialinės farmacijos programa suteikia visapusišką informaciją ir leidžia:

- Apžvelgti farmacijos istorinių šaltinių klasifikavimą, analizę ir interpretavimą.

- Išanalizuoti farmacijos įstatyminės bazės kūrimosi raidą Europoje ir Lietuvoje, apžvelgti pagrindines farmacijos mokslo vystymosi raidos kryptis.
- Išanalizuoti socialinės farmacijos vystymosi tendencijas bei informacinių sistemų farmacijoje kūrimu bei panaudojimu.
- Susipažinti su farmacijos mokslo ir praktikos vystymosi tendencijomis pasaulyje.
- Apžvelgti farmacinių paslaugų kokybės valdymo sistemas pasaulinėje praktikoje.
- Analizuoti vaistininko veiklos, susijusios su saugiu vaistinių preparatų vartojimu, elementų diegimą ir pritaikymo galimybes farmacijos praktikoje.

2. Dalyko programos tikslai

Kaip nurodoma Europos Sąjungos Farmacijos Reikalų Grupės patvirtintoje Europos Farmacijos Chartijoje, vaistininko profesinė veikla grindžiama šiais principais:

1. Vaistininko profesija yra liberali ir nepriklausoma sveikatos apsaugos dalis. Ja užsiimti turi teisę tik universitetinį išsilavinimą turintys farmacijos specialistai.
  2. Vaistiniai preparatai yra nepakeičiami ligų profilaktikoje ir gydyme.
  3. Turėdamas tinkamą profesinį parengimą ir atstovaudamas pacientų interesus, vaistininkas privalo aktyviai dalyvauti visame vaisto kelyje iki galutinio vartotojo (nuo vaisto sukūrimo, jo gamybos iki pateikimo pacientui).
  4. Vaistininkas turi aktyviai dalyvauti ligų profilaktikos programose. Todėl vaistinės tampa pirminio lygio įstaigomis, propaguojančiomis sveiką gyvenseną ir padedančiomis atskleisti įvairius susirgimus. Labai svarbi ir kita visuomenės veikla, kurioje turėtų dalyvauti visi praktikuojantys vaistininkai kartu su kitais sveikatos sistemos profesionalais (farmakologinis budrumas, savirūpyba, savigyda ir pan.).
  5. Savo veikloje vaistininkas turi būti nepriklausomas ekspertas, išvengti su vaistų parinkimu nesusijusių skatinimo priemonių poveikio.
  6. Laisvė pasirinkti vaistininką – pagrindinė paciento teisė.
  7. Labai svarbu vaistinės veiklą integruoti į vykdomas sveikatinimo programas.
  8. Vaistininko santykiai su kitais sveikatos sistemos profesionalais turi būti pagrįsti laisvais susitarimais, garantuojančiais vaistininko nepriklausomybę ir paciento teisę pasirinkti visuomenės vaistinę.
  9. Vaistininkai turėtų būti vertinami pagal jų atsakomybę, prievoles ir pacientams suteiktas paslaugas.
  10. Vaistininkas turėtų užtikrinti konfidencialų bendravimą su pacientu ir saugoti jo paslaptį.
- Todėl Socialinės farmacijos programos tikslai yra:

- Supažindinti doktorantus su socialinės farmacijos vystymosi tendencijomis.
- Supažindinti doktorantus su naujausiais pasiekimais socialinėje farmacijoje ir jų pritaikymu praktinėje vaistininko veikloje.
- Identifikuoti naujai iškylančias problemas farmacijos praktikoje, supažindinant su jų sprendimo galimybėmis, pasinaudojant įvairiapusiškais farmacijos mokslo pasiekimais.

3. Dalyko programos sandara, turinys ir studijų metodai

TEORINĖ DALIS

Eil. Nr.	Paskaitos pavadinimas	Trukmė	Dėstytojas
1.	Lietuvos farmacijos įstatyminės bazės raida. Politinių, ekonominių ir socialinių	2 val.	Doc. Vilma Gudienė

	faktorių įtaka įstatymų turiniui. Įstatyminės bazės poveikis farmacijos verslo aplinkos kitimui.		
2.	Farmacijos mokslo raida. Specialistų rengimas iki teorinių studijų sistemos sukūrimo. Farmacijos studijos universitetuose. Farmacijos mokslo raidos savitumai Lietuvoje.	2 val.	Doc. Vilma Gudienė
3.	Lietuvos farmacijos specialistų profesinės organizacijos. Profesinių draugijų ir sąjungų kūrimo, veiklos istorija. Organizacijų savitumai ir bendrybės, jų tikslai, veiklos kryptys, pasiekti rezultatai.	2 val.	Doc. Vilma Gudienė
4.	Moterys farmacininkės. Išskirtinė moterų padėtis profesinėje veikloje. Karjeros galimybės. Pirmosios farmacininkės Lietuvoje. Moterys farmacininkės akademinėje bendruomenėje.	2 val.	Doc. Vilma Gudienė
5.	Socialinė, tautinė Lietuvos farmacininkų sudėtis. XIX a. pradžios ir XIX a. pabaigos farmacininkų socialinės kilmės savitumai, jų atsiradimo priežastys. Farmacininkų tautinė sudėtis Vilniaus, Kauno gubernijose (1890-1914) ir Lietuvos Respublikoje 1918-1940 m.	2 val.	Doc. Vilma Gudienė
6.	Profesijų teorijos ir vaistininkas. Profesijų socialinės perspektyvos. Profesijos vaidmuo visuomenėje – funkcinė kompetencija. Ryšiai tarp profesijų. Farmacija ir profesijų teorijos. Farmacijos praktikos prasmė. Išorės poveikis farmacijos profesijai. Vidaus poveikis farmacijos profesijai. Farmacijos profesijos ateities perspektyvos.	2 val.	Doc. Raimondas Radžiūnas
7.	Šiuolaikinė farmacijos praktika. Farmacijos specialistų charakteristika. Klinikinė farmacija. Farmacija visuomenėje. Vaistų skyrimas ir išrašymas. Vaistininko vaidmuo racionalizuojant vaistinių preparatų skyrimą. Kita vaistininko veikla.	2 val.	Prof. Arūnas Savickas
8.	Sveikata ir sergamumas. Socialiniai sergamumo aspektai. Chroniniai susirgimai ir socialiniai išgyvenimai. Įsitikinimai ir sergamumas. Sergamumo vertinimas, įteisinimas. Savigydos charakteristika.	2 val.	Prof. Rimantas Pečiūra
9.	Vaistininkų ir sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimas Bendradarbiavimo apibūdinimas, situacijos apžvalga Lietuvoje ir pasaulyje. Bendradarbiavimo modeliai. Ekonominis efektas sveikatos sistemai. Bendradarbiavimas ir paciento priežiūros rezultatai. Veiksniai turintys įtakos bendradarbiavimu grįstų	2 val.	Doc. Jonas Grincevičius

	santykių formavimuisi.		
10.	Sveikatos stiprinimo programos vaistinėse. Sveikatos stiprinimo programų reikšmė sveikai gyvensenai. Ligų profilaktika. Pacientų švietimas. Sveikos gyvensenos įpročių formavimas visuomenės vaistinėje.	2 val.	Dr. Jurgita Daukšienė
11.	Vaistininkas ir saugus vaistų vartojimas. Saugaus vaistų kelio iki paciento ypatybės: gamyba, platinimas, atsakingi vaistininkai, farmakologinis budrumas. Saugaus vaistų vartojimo aspektai. Paciento informavimas.	2 val.	Doc. Raimondas Radžiūnas
12.	Visuomenės vaistinės vaistininko įtaka paciento saugumui įvairiose Europos sąjungos šalyse. Farmacinių paslaugų charakteristika ES šalių vaistinėse.	2 val.	Dr. Vaidas Skyrius
13.	Farmacinės veiklos reikalavimų standartizavimas Europos Sąjungoje. Reikalavimų vaistų gamintojams apibūdinimas. Reikalavimai didmeniniam vaistų platinimui. Reikalavimai vaistininko praktikai visuomenės vaistinėje.	2 val.	Dr. Vaidas Skyrius
14.	Tyrimo metodai farmacijos praktikoje. Tyrimo metodų apžvalga. Duomenų rinkimas ir analizė. Gautų rezultatų apdorojimas, pagrįstumas, patikimumas, apibendrinimas, išvadų sudarymas.	2 val.	Doc. Raimondas Radžiūnas
15.	Farmacinių paslaugų vertinimas. Metodai ir mato vienetai. Apklausa. Interviu. Stebėjimas. Duomenų analizė. Procesų duomenų išskaidymas į atskirus fragmentus. Fiziologiniai vienetai. Sveikatos statuso vienetai. Kaštai. Pasitenkinimo paslaugomis vertinimo kriterijai.	2 val.	Dr. Vaidas Skyrius
16.	Vaistų kokybės užtikrinimo sistema. Valstybinė veikliųjų medžiagų ir vaistinių preparatų kontrolės filosofija. Vaistinių preparatų vertinimo bei priežiūros procedūros Europos Sąjungoje ir EEB. Reguluojančių tarnybų veikla. Europos vaistų agentūra (EMA) . Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos. Valstybinė vaistų kokybės kontrolės sistema, taisyklės.	2 val.	Doc. Algirdas Baranauskas
17.	Vaistų geros gamybos praktikos vadovas. Taisyklės, reglamentuojančios vaistus Europos Sąjungoje. Žmonėms skirtų vaistinių preparatų geros gamybos praktikos principai ir nurodymai. Farmacinė kokybės sistema. Kokybės kontrolė. Gamyba ir analizė. Skundai ir vaistų atšaukimas. Personalas. Mokymai. Savikontrolė.	2 val.	Doc. Algirdas Baranauskas

18.	Kokybės užtikrinimo dokumentų sistema. Dokumentacijos tvarkymas esminė kokybės užtikrinimo sistemos dalis. Įpareigojantieji dokumentai: norminiai aktai, farmakopėjos straipsniai (Europos Farmakopėja, kitų šalių farmakopėjos), Lietuvos Respublikos standartai ir normos. Nurodantieji dokumentai - aprašantys reikalavimus gamybos resursams ir darbo operacijoms. Dokumentai fiksuojantieji duomenis.	2 val.	Doc. Algirdas Baranauskas
19.	Kvalifikuoto asmens vaidmuo, vaistų kokybės užtikrinimo sistemoje. Farmacinės kokybės sistemos įdiegimas. Kokybės sistemos kontrolė. Pareigų ir nusistovėjusios tvarkos standartizavimas. Geros gamybos praktikos dokumentų taikymas ir kontrolė. Tobulinimas ir mokymas.	2 val.	Doc. Algirdas Baranauskas
20	Poregistracinis vaistų stebėjimas. Registruoto vaistinio preparato saugumo ir rizikos valdymo priemonių veiksmingumo tyrimas ir įvertinimas. Savitarpio pripažinimo ir decentralizuotos procedūrų koordinavimo darbo grupė (CHMP/CMD(h)). Farmakologinio budrumo rizikos vertinimo komitetas (PRAC). ES referencinių datų ir pateikimo dažnio (EURD) sąrašas. Rizikos valdymas, rizikos valdymo planas. Poregistraciniai saugumo tyrimai (PASS) . Periodiškai atnaujinamas saugumo protokolas (PSUR).	2 val.	Doc. Algirdas Baranauskas

TEORINĖ-PRAKTIKINĖ DALIS

Eil. Nr.	Seminaro temos pavadinimas	Trukmė	Dėstytojas
1.	Farmacijos istorijos istoriografija. Istorinių šaltinių klasifikavimas, analizė ir interpretavimas. Pagalbinė farmacijos istorijos tyrinėtojo medžiaga.	4 val.	Doc. Vilma Gudienė
2.	Materia medica studijos. Receptų sudėties, užrašytos liaudies medicinos žinyuose, receptų knygose, senovės farmakopėjose analizė.	4 val.	Dr. Tauras Mekas
3.	Farmacijos specialisto darbo pobūdžio kaita XIX – XX a. Vaistų gamyba vaistinėje. Farmacininkas – mokslininkas, vaistų atradėjas XIX a. pradžioje. Technologijų kaita vaistų gamyboje.	4 val.	Dr. Tauras Mekas
4.	Sveikatos stiprinimo programos vaistinėse. Sveikatos stiprinimo programos kūrimas.	4 val.	Dr. Jurgita Daukšienė

	Tikslinių pacientų grupių atranka. Programos rezultatų vertinimas. Ryšių su visuomene svarba.		
5.	Farmacinių paslaugų tyrimas visuomenės vaistinėje. Metodai. Klausimų sudarymo ypatybės. Vertinimo gairės: veiksmingumas, efektyvumas, naudingumas. Struktūra – procesas – išvada.	4 val.	Doc. Raimondas Radžiūnas
6.	Farmacinių paslaugų auditas. Audito ciklas. Auditoriaus bruožai. Klausimų sudarymas. Kritiniai taškai. Stebėjimas darbo vietoje. Koregavimas. Prevenciniai veiksmai.	4 val.	Doc. Raimondas Radžiūnas
7.	Farmacinių paslaugų dokumentų sudarymas. Dokumentų susijusių, su vaistinės licencijavimu, įranga, vaistinių preparatų kokybe ir saugojimu, kontroliuojamaisiais vaistais, paciento informacija, pašalinėmis vaisto reakcijomis, vaistų tiekimu visuomenei, vaistų skyrimo klaidomis ir vaistų skyrimo administravimu paruošimas	4 val.	Dr. Vaidas Skyrius
8.	Kokybės kontrolė farmacijos pramonės įmonėse. Kokybės kontrolė kaip geros gamybos praktikos dalis. Reikalavimai įrengimams, pradinėms medžiagoms. Personalas. Tyrimų tvirtinimai.	4 val.	Doc. Algirdas Baranauskas
9.	Procedūrų, procesų, įrengimų, medžiagų, sistemos tinkamumo numatytiems rezultatams gauti tvirtinimas. Validacijos procesų metodologija. Rizikos analizė tų procesų bei įrengimų, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai gali įtakoti vaisto kokybę bei sukelti riziką vaisto vartotojo sveikatai. Procesų bei įrangos veikimo kompleksškumas.	4 val.	Doc. Algirdas Baranauskas
10.	Vaistų stabilumo tyrimai. Vaistų stabilumo programos sudarymas. Stabilumo tyrimų eiga, kontrolė, įvertinimas.	4 val.	Doc. Algirdas Baranauskas

SAVARANKIŠKAS DARBAS

Savarankiškas darbas - 80 val.

1. Literatūros, būtinos seminarams pasiruošti, rinkimas ir analizė.
2. Literatūros duomenų analizė, duomenų rinkimas visuomenės vaistinėse.
3. Pasirengimas aptarti ir pristatyti apibendrintus duomenis.
4. Literatūros paieška duomenų bazėse.
5. Individualaus mokslinio esė rašymui.

4. Dėstytojai

Dėstytojų sąrašas:

Dalyko programoje dėstysiantys profesoriai:

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros vedėjas, prof. hab. dr., Arūnas Savickas.

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros profesorius Rimantas Pečiūra.

Dalyko programoje dėstysiantys docentai:

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros docentas Raimondas Radžiūnas.

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros docentas Algirdas Baranauskas.

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros docentė Vilma Gudienė

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros docentas, Tauras Antanas Mekas

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros docentas Jonas Grincevičius

Kiti dalyko programos dėstytojai:

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros lektorius dr., Vaidas Skyrius

Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedros lektorė dr., Jurgita Daukšienė

5. Metodinis dalyko programos aprūpinimas

Pagrindinė rekomenduojama literatūra

Eil. Nr.	Leidinio pavadinimas	Leidinio autorius	Leidimo metai ir leidykla
1	Pharmacy practice	Taylor K., Harding G.	2001, Taylor and Francis
2	Social Pharmacy. Inovation and Developement	Harding G., Taylor K.	1994, Pharmaceutical Press
3	Sociology and pharmacy practice	Bissell P., Traulsen J.M.	2005, Pharmaceutical Press
4	Sociology for pharmacists. Second edition	Taylor K., Nettleton S., Harding G.	2003, Taylor and Francis
5	Collaborative Pharmacy Practice	Bennett M., Wedret J. J.	2004, APhA
6	Research methods in pharmacy practice	Smith F.	2005, Pharmaceutical Press
7	Education research. An Introduction.	Gall M., Borg W., Gall J.	2002, Allyn & Bacon
8	Sociologija.	Giddens A	2005, Poligrafija ir informatika.
9	Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai	Kardelis K.	2002, Judex
10	Socialinių mokslų tyrimų metodologija.	Tidikis R.	2003, Lietuvos teisės universiteto leidybos centras

11	Quality assurance of pharmaceuticals. A compendium of guidelines and related materials. Volume 1	WHO	1997, World Health Organization
12	Quality assurance of pharmaceuticals. A compendium of guidelines and related materials. Good manufacturing practices and inspection. Volume 2	WHO	1999, World Health Organization
13	The Pharmacy. Windows on History		1996, Editiones Roche, Basel
14	History of Medicine	Duffin J.	1999, University of Toronto Press Incorporated, Toronto
15	Lietuvos farmacijos istorija. Atsiminimai.	Kaikaris A.	2000, Kaunas
16	Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos.	Žydžiūnaitė V.	2006, Vilnius
17	Psichologinės diagnostikos pagrindai.	Pranckevičienė A, Endriulaitienė A.	2009, Kaunas

Papildoma literatūra

1. Alte D, Weitschies W, Ritter CA. Evaluation of Consultation in Community Pharmacies with Mystery Shoppers. *The Annals of Pharmacotherapy* 2007 May; 41(6):1023-1030.
2. Bond CM, Hannaford P. Issues Related to Monitoring the Safety of Over-The-Counter (OTC) Medicines. *Drug Safety* 2003;26(15):1065-1074.
3. Caamaño F, Tomé-Otero M, Takkouche B. Factors associated with the pharmacist counselling without dispensing. *Pharmacoepidemiology and Drug Safety* 2006;15(6):428 – 431..
4. Dėl Lietuvos nacionalinės vaistų politikos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1604, 2003 06 05, Valstybės žinios, 2003 06 11, Nr. 56-2488.
5. Eickhoff Ch, Verheyen F, Schultz M. Health promotion in community pharmacy: experiences and perspectives in Germany. Eschborn: Center for Drug Information and Pharmacy Practice; 2001. Available at: <http://www.univie.ac.at/phc/pics/docs/doc86.pdf>
6. Gall M, Borg W, Gall J. Education research. An Introduction. New York: Allyn & Bacon; 2002.
7. Herborg H, Sørensen EW, Frøkjær B. Pharmaceutical care in community pharmacies: practice and research in Denmark. *Ann Pharmacother* 2007 Apr;41(4):681-9.
8. Jusaitė A. Lietuvos farmacija reformų kelyje. Iš Jansson E, Usonis V, redaktoriai. Medicinos praktikos vertinimas Lietuvoje. Pirmieji žingsniai. Vilnius: Lietuvos apsaugos ministerija; 1993. p. 79- 88.
9. Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimo įstatymas Nr. X – 709, 2006 06 22, Valstybės Žinios, 2006 07 18, Nr. 78 – 3056.
10. Nørgaard LS, Colberg L, Niemann MR. The role of the Danish community pharmacist: perceptions and future scenarios. *PWS* 2001;23(4):159-164.

11. Ozolina V, Vitola A, Enina V. Analysis of social benefits and risks of self-medication in Latvia. International Scientific Conference "Pharmacy in Contemporary Society"; 2003 Nov 21; Kaunas: Kauno medicinos universitetas. p. 7-18.
12. Pharmaceutical Group of the European Union. Good Pharmacy Practice in Europe. 1996.
13. Report of the third WHO Consultative Group on the Role of the Pharmacist, Vancouver, Canada, 27–29 August 1997 // Geneva: World Health Organization. - 1997, Nr. WHO/PHARM/97/599. Available at: <http://www.who.int/medicines/>
14. Skyrius V, Kapočius K, Radžiūnas R. Paciento medicininis įrašas vaistinėje: informacinės sistemos kūrimas ir jos pritaikymo galimybės Lietuvos visuomenės vaistinėse. *Medicina* 2003; 39(2 priedas): 154-159.
15. Skyrius V, Radžiūnas R, Baranauskas A, Barsteigienė Z. Lietuvos vaistinėse teikiamų farmacinių paslaugų kokybės atitikimo ES šalių vaistinėms galiojančioms rekomendacijoms paslaugų kokybei analizė. *Biomedicina* 2002;2:171.
16. Skyrius V. Farmacinių paslaugų kokybės sistemos tyrimas ir įdiegimas Lietuvoje: daktaro disertacija: biomedicinos mokslai, farmacija, (09B). Kaunas: Kauno Medicinos universitetas; 2003.
17. Smaliukienė R. Farmacijos verslo plėtra: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03S). Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas; 2002.
18. Stašys R. Lietuvos sveikatos priežiūros paslaugų rinka: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba, administravimas (03S). Vilnius: Vilniaus universitetas; 2001.
19. Tome-Otero MT, Gestal-Otero JJ, Caamaño FI, Takkouche B. Influence of pharmacists' opinions on their dispensing medicines without requirement of a doctor's prescription. *Gaceta sanitaria: Organó oficial de la Sociedad Española de Salud Pública y Administración Sanitaria* 2005;19(1):9-14.
20. Volmer D, Lilja J, Hamilton D. How well informed are pharmacy customers in Estonia about minor illnesses and over-the-counter medicines. *Medicina* 2007; 43(1):70-78
21. Westerlund LT, Marklund BR, Handl WH, Thunberg ME, Allebeck P. Nonprescription drug-related problems and pharmacy interventions. *Ann Pharmacother* 2001;35(11):1343-9.
22. Wilkinson RG. The Impact of Inequality: How to Make Sick Societies Healthier. New York: New Press; 2005.
23. W. A. Zellmer. Transforming the Work of the Pharmacist: The Need for Historical Perspective. *Pharmacy in History*. 1991. Volumen 33. Nr. 4. P. 159-166.
24. W.H. Helfand. Potions, Pills, and Purges: The Art of Pharmacy. 1995. USA.
25. Pill Peddlers: Essays in the History of the Pharmaceutical Industry. J. Liebenau, G.J. Higby, E.C. Stroud eds. 1990. USA.
26. D. L. Cowen, W. H. Helfand. Pharmacy. New York. 1990. P. 19.
27. A.Kaikaris. Lietuvos farmacijos istorija. Atsiminimai. 2000. Kaunas.
28. Historia medycyny pod redakcją T. Brzezińskiego. Warszawa. 1995.
29. H. Goerke. Arzt und Heilkunde. Koln. 1998.
30. A.S. Lyons, R. J. Petrucelli. Medicine an illustrated history. New York. 1978.
31. J. Šliūpas. Senovės ir viduramžių medicinos istorija. 1926. Šiauliai.
32. Aukštosios medicinos studijos ir mokslas Kaune. 1997. Kaunas.
33. S. Biziulevičius. Evoliucinė mintis senajame Vilniaus universitete. 1991. Vilnius.
34. R. Rembieliński, B. Kuznicka. Historia Farmacji. Warszawa. 1971. P. 37-47.
35. R. Porter. The greatest Benefit to Mankind. 1998. New York.
36. V. Gudienė, A. Kripaitytė. Farmacijos specialistų profesinės organizacijos Lietuvoje (istorija ir veiklos kryptys). *Medicina*. 2002. T. 38. Nr. 12. P. 1230-1234.
37. Vilniaus medicinos draugija (1805-1985). Vilnius. 1988.
38. A.Drygas. Zarys dziejów farmacji. Gdańsk. 1994.
39. Baker S.J. Who can read the consumer product information? *Aust. J. Hosp. Pharm.* 1997; 27:126 – 31.

40. Blenkinsopp A., Bradley C. Patient, society and the increase in self medication. *BMJ* 1996; 312:629 –
41. Brodie D.C., Parish P.A., Poston J.W. Societal needs for drugs and drug - related services. *Am. J. Pharm. Ed.*, 1980; 32:567 – 74.
42. Council Directive 65/65/EEC of 26 January 1965 on the approximation of provisions laid down by law, regulation or administrative action relating to medicinal products. *Official Journal No. L 22 of 9.2.*, 1965; 369.
43. Council Directive 86/609/EEC of 24 November 1986 on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States regarding the protection of animals used for experimental and other scientific purposes.
44. Good manufacturing practice and good distribution practice: on analysis of regulatory inspection findings for 1998 – 1999, *Pharm. J.* 2000, vol. 265, N 7121; 686 –89.
45. Jenkins D.E. Regulatory authority and inspections of wholesalers and retailers: report paper in conference “Good distribution practice and good pharmacy practice”. 1995; Sofia, 6.
46. Pharmacy in France. Publication of the French National Chamber of Pharmacists, 2002.
47. Synder R. Consumer’s needs and need of registered pharmacist’s advice on OTC’s. *Drug Top* 1997; 141:171 – 3.
48. Standards of Quality for Pharmacy Services. International Pharmaceutical Federation, 1997; 1 – 8.
49. Strand, L.M., Morley, P.C., Cipole, R.J., et. al. Drug – related problems: Their structure and function. *DICP Ann. Pharmacother.* 1990; 24 : 1093 – 97.
50. The Role of the Pharmacist in Health Care system. WHO/PHARM/97/599, 1997; 3 – 4.
51. Quality assurance of pharmaceuticals. A compendium of guidelines and related materials. Volume 1. WHO. 1997.
52. Quality of assurance of pharmaceuticals. A compendium of guidelines and related materials. Volume 2. Good manufacturing practices and inspection. WHO. 1999/
53. Daukšienė J. Visuomenės vaistinės pacientų gaunamos farmacinės ir sveikatinimo informacijos tyrimas ir vertinimas. Daktaro disertacija. Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universitetas; 2010.
54. Urbonas G. Farmacijos specialistų požiūrio į farmacinės paslaugos kokybę, etinį klimatą ir pasitenkinimą darbu tyrimas. Daktaro disertacija. Kaunas : Kauno medicinos universitetas; 2010.
55. Zillich AJ, McDonough, RP, Carter, BL, Doucette, WR. Influential characteristics of physician/pharmacist collaborative relationships. *Ann Pharmacother* 2004;38:764 - 770.
56. Grincevičienė Š. Nėščiąjų ir žindyvių konsultavimo ypatumai sveikos gyvensenos ir racionalaus vaistinių medžiagų vartojimo klausimais Lietuvos vaistinėse. Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universitetas;
57. WHO, EuroPharm Forum. Pharmacy-Based Hypertension Management Model: Protocol and Guidelines. A joint CINDI/EuroPharm Forum project. Copenhagen, 2005.
58. Adomaitytė J. Slapto pirkėjo tyrimas. *Vadovo pasaulis* 2006; 10: 42-46;
59. Daukšienė J, Radžiūnas R, Grincevičius J. Medication Adherence and the Use of different Sources of Medicine Information. 2009 ACCP/ESCP International Congress on Clinical Pharmacy. Orlando (Florida, USA), 2009.
60. Dauksiene J, Radziunas R. Nonadherence to medications among pharmacy clients and their attitude toward medications kept a medicine cabinet at home (Gydymo nurodymų nesilaikymas vaistinės pacientų tarpe. *Medicina (Kaunas)* 2009; 45 (12): 1013-1018;
61. Dauksiene J, Radziunas R, Grincevičius J. Pacientų iš gydytojo ir vaistininko gaunama su vaistais susijusi informacija. *Sveikatos mokslai.* 2009; 5; 2485-8.

Internetiniai pulapiai ir portalai, kuriuose galima rasti naudingos informacijos

<http://www.pgeu.org>
<http://www.who.int>
<http://www.girp.org>
<http://www.seimas.lt>
<http://www.portalfarma.org>
<http://www.aponet.de>
<http://www.sundhed.dk>
http://ec.europa.eu/enterprise/index_en.htm
<http://www.emea.europa.eu/>
http://ec.europa.eu/health/index_en.htm
http://www.nca-nl.org/English/Docs/86-609-ec_en.pdf

6. Įvertinimas

Suminis balas: 100% balo sudaro: 40% auditorinio darbo + 20% savarankiško darbo + 40% baigiamojo teorinio ir praktinio patikrinimo.